

VOORWOORD

Wat een rare en onvoorspelbare tijd!

Heb je ook wel eens het gevoel dat je gebrek hebt aan overzicht? Voel je je onzeker over de toekomst? Loopt het leven anders dan je had verwacht?

Goed zo! Houd dat vast ... Je bent er klaar voor om te flexdenken.

Bij mij liep het leven anders dan verwacht en uit die ervaring is dit boek geboren. Het begon eigenlijk wel goed. Ik maakte een veelbelovende start met mijn kersverse bedrijf. Het Financieele Dagblad meldde dat ik vaste voet aan de grond zette. Yes! Niet mis. Midden in de crisis. En dat met kunst. Geen eenvoudige combinatie.

Hippe kunstconsultant krijgt vaste voet aan de grond in lastige markt

Oké, het was zwaar. Hard werken, veel investeren, veel onderzoeken en veel uitproberen. Knagende onzekerheid, financiële onrust. Maar het was goed te doen want ik leefde in een cocon van optimistische voorspellingen. Na twee tot drie jaar zaaien komt de oogst, aldus mijn omgeving. En ik voelde hem zelf ook. Ik voelde hem naderen, die oogst. Sappige vruchten. Overvloed. Binnen handbereik. Nog even ...

Helaas bleef de oogst uit. Het liep anders dan voorspeld. Het liep niet. En dat was sh*t! Moeizaam.

Die moeizaamheid zat hem vooral in het bijstellen van mijn denkbeelden. Vol overgave had ik een scenario gecreëerd van toekomstig succes. Ik verwachtte zekerheid en stabiliteit. Aan dat scenario ontleende ik houvast en het gaf me motivatie. Althans, voor even. Uiteindelijk ontnam het scenario me juist de energie om snel te kunnen schakelen toen de dingen anders liepen dan verwacht. Want oh de teleurstelling (*faal! faal!*). Vervolgens de zelfkwellling (*wat o wat had ik anders kunnen doen?*). Daarna het moeizame proces van loslaten (*oke, oke het is nu eenmaal anders gegaan, leg je erbij neer, zoek nieuwe mogelijkheden, zucht, steun, kreun*). Conclusie: ik fabriceerde allerhande ideeën over hoe de dingen zouden lopen om vervolgens (noodgedwongen) al mijn energie te besteden aan het bijstellen van die ideeën. Omslachtig! Dacht ik. Dat kan flexer.

In die tijd, toen de Kunstconsultant niet lekker liep, ondervond ik profijt van mijn veelzijdigheid. Doordat ik tegelijkertijd actief was op andere gebieden, zoals illustraties maken en het verzorgen van workshops creatief denken, kon ik de ontstane dip van mijn hoofdonderneming (redelijk) opvangen.

Aha! Dacht ik. Focus is slechts de helft van het verhaal. Al die (goedbedoelde) adviezen over focus, daarin wordt het belang van kansen spreiden over het hoofd gezien. Veelzijdigheid geeft flexibiliteit. En flexibiliteit, daar werd almaar meer over gesproken.

Ik ontdekte een soort beweging. Of misschien was het gewoon een gevoel. Een (lekker) Bob Dylan-gevoel. Een *The-times-they-are-changing* gevoel. Ondersteund door verscheidene hippiesignalen zoals baardgroei en community spirit. Er werd (*opeens collectief en massaal!* - in mijn beleving dan) gesproken over de nieuwe wereld. Dat we niet in een tijdperk van veranderingen leven maar in een verandering van tijdperk. De oude wereld (aangeduid in dit boek als het Stabilitijdperk) is gebaseerd op industriële principes en hiërarchische structuren. Het is een wereld van berekening en planning. Een zekere wereld. Een wereld waar de mens *in control* is over het grote plaatje. De nieuwe wereld (het Flexibiltijdperk) is dynamisch en globaal. Het is een complexe en onvoorspelbare wereld. Er is sprake van constante verandering en daarmee gepaard gaande onzekerheid. Ontwikkelingen zijn moeilijk te overzien. Interessant! Dacht ik. Het vergt nogal een andere mentaliteit om hierin (succesvol) te navigeren. Mijn initiële aanpak,

het creëren van een statisch (toekomst)scenario vol stabiliteit en zekerheid, was bij voorbaat gedoemd te mislukken, nietwaar? Al was ik een aantal stappen verder gekomen, vroeg of laat komt er een verandering die de boel op het spel zet. Iedere organisatie realiseert zich dit. Daarom is de roep om flexibiliteit de laatste jaren zo enorm toegenomen.

Flexibiliteit is in eerste instantie een houding, een mentaliteit. Een bepaalde mindset. Dat zette me aan het denken. Wat komt er eigenlijk bij kijken? Hoe ontwikkel je zo'n mindset? Hoe word je flexibel? Slepen we niet (in eerste instantie) oud denken die nieuwe, flexe wereld in? Want onze denkpatronen en denkkaders zijn gevormd in een tijd waarin berekening en planning uitermate zinvol (of in ieder geval werkzaam) waren. Waar stabiliteit op een hoger plan stond dan flexibiliteit. Waar zekerheid en controle hoogtij vierden. En dan opeens is (en moet!) alles flex ...

Oef!

Bestaat hiervoor geen methode of strategie? Iets om me een beetje richting en motivatie te geven? Hmm. Nee? Niet te vinden? Zonde! Hmm. Laat ik er zelf eens induiken dan!

Mijn onderzoek heb ik in de breedte uitgevoerd. Sociologie, psychologie, filosofie, economie: ik heb van alles gelezen. De ene na de andere invalshoek diende zich aan. Uit de combinatie van al die invalshoeken (en mijn persoonlijke ervaring) is het flexdenken gevormd. Ik licht de boeken uit die mij het meest geholpen hebben. Een flink aantal daarvan komt uit de wetenschappelijke hoek. Hoewel ik put uit wetenschappelijk onderzoek is flexdenken geen wetenschappelijk betoog. Met dit boek wil ik een vrolijke gids neerzetten. Eentje die je helpt om vrij en ontspannen te handelen in een onvoorspelbare en complexe tijd als deze. Ik heb er zelf al veel baat bij en ik hoop dat jij dat (straks) ook hebt!

HOE IS DIT BOEK OPGEBOUWD?

The ultimate survival guide

Wil je (met enig succes) overleven in deze tijd, wees dan: creatief, leergericht en effectief. Of, om in het in modieuze Engelse marketingtaal te verpakken:

- 1 be lean and agile
- 2 acquire new skills constantly (a life long learning)
- 3 maximise your potential

Deze drie-eenheid helpt je succesvol om te gaan met verandering, onzekerheid en onvoorspelbaarheid.

In het eerste deel, 'Overleven in het Flexibiliteitjperk', bespreek ik de toegenomen complexiteit van onze omgeving. We zitten midden in de globaliseringsjungle (het Flexibiliteitjperk). Deze jungle kenmerkt zich door dichte informatiebegroeiing en woekerende technologische ontwikkelingen. Ze zit barstensvol met onverwachte wendingen. De zekerheid lijkt zoek.

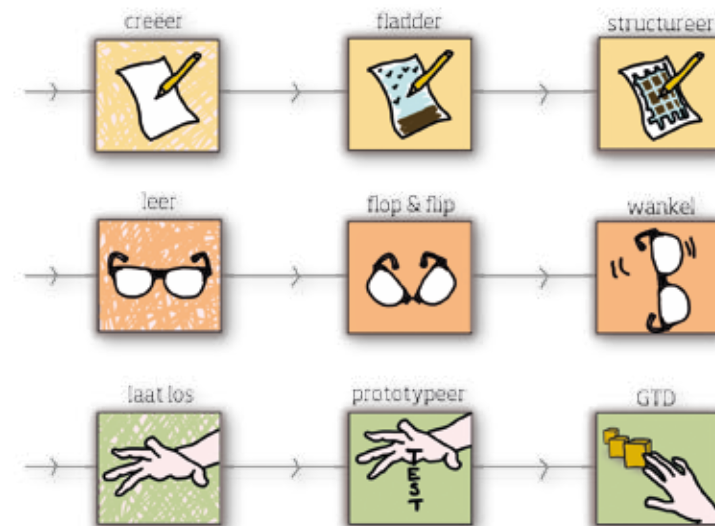
Welnu, hoe houden we ons staande zonder zekerheid?

Deel 2 geeft antwoord op deze vraag. Ik reik je survival tools aan, hulpmiddelen. Dit zijn mentale hulpmiddelen. Om ze succesvol te adopteren dien je een aantal verouderde hulpmiddelen los te laten. Met verouderde hulpmiddelen bedoel ik ideeën die aansturen op stabiliteit, zekerheid en controle. Deze ideeën vermoeilijken het leven in het Flexibiliteitjperk. We hebben andersoortige ideeën nodig. Ideeën waarop flexibiliteit (wel) gedijt. Ideeën waarmee je succesvol kan navigeren in de jungle: survival tools die je helpen het Flexibiliteitjperk te omarmen.

Dan op naar deel 3, de survival skills. Ik zal het onderscheid tussen survival tool en survival skill kort duiden aan de hand van een voorbeeld. In deel twee geef ik je een speer (survival tool) en ik vertel je hoe je er een konijn mee kan doden (*bij wijze van spreken, ik heb werkelijk geen idee hoe je dat doet*). In deel 3 leer ik je die speer te werpen (survival skill). Deel 2 is de inhoudelijke onderbouwing, deel 3 is de praktische invulling. In deel 3 vind je veel concrete tips, voorbeelden en inspiratie. Een praktische invulling is wel zo handig, anders blijf je alleen in potentie flex. Het beoogde doel is natuurlijk om flex te worden in je hele doen en laten. Je wilt die speer daadwerkelijk in de roos werpen en niet alleen de theorie van het speerwerpen begrijpen.

De tools zijn: creëren, leren en loslaten. Die laatste, loslaten, roept denk ik al wel wat vragen op. Je zal spoedig ervaren dat loslaten een perfecte manier is om aan effectiviteit te winnen. Daarom is het zo'n belangrijke tool. Per tool heb ik twee skills ontwikkeld. De skills voor creativiteit zijn Fladderen en Structureren. De skills voor leergerichtheid zijn Floppen & Flippen en Wankelen. De skills voor loslaten (effectiviteit) zijn Prototypen en Getting Things Doorgeschoven. Lees dit boek:

- 1 Van voor naar achter
- 2 Via de icoontjes
- 3 Zoals je zelf wilt (maar! bij deze leesvorm kan ik niet garanderen dat het boek lekker loopt)

VOOR WIE IS DIT BOEIEND?

Is dit boek geschreven voor organisaties of voor privé-personen?

Dat vraag je je misschien af. Flexdenken klinkt als iets dat in het verlengde ligt van flexwerken. Als je mijn internetprofiel erop naslaat dan kom je al snel de uitspraak tegen: *leer flexdenken voordat je gaat flexwerken*. Ik geef workshops en lezingen bij bedrijven. Toch is dit boek niet alleen geschreven voor bedrijven. Ik denk dat het eigene aan deze tijd is, dat alles door elkaar loopt (zakelijk en privé). Je leeft en in dat leven ben je werkzaam. Of dit nu als medewerker, als directeur, als zelfstandige of als ouder van drie kinderen is: we moeten allemaal zien te dealen met de complexiteit van onze omgeving. Dit boek is dus gewoon voor jou.

Grofweg biedt dit boek inzichten en handvaten aan drie groepen mensen. Groep één zijn de zoekers. Zoekers willen creatiever en ontwerpgericht in het leven staan. Zoekers zijn mensen die net dat beetje informatie nodig hebben om weerstand te kunnen bieden aan verleidingen die zekerheid bieden maar die een rem zetten op (het verwezenlijken van) de persoonlijke potentie. Zoekers hechten aan zekerheid en hebben vaak een vaste baan of voeren een specifieke functie uit. Hier zijn ze goed in en ze worden ervoor gewaardeerd. Toch hebben ze zo nu en dan jeuk. *Ik zou toch ook wel heel graag (...) maarr*. Van die maarr gaan zij zich bevrijden.

Zoeker:

"Waar kom ik uit als ik hierheen ga?"

Dwarrel:

"Oh! Dit ziet er wel leuk uit denk ik zo..."

Stuurder:

"Kom, we gaan hierheen"

Een tweede groep mensen die baat kunnen hebben bij dit boek (en waar ik mijzelf onder schaar) zijn de dwarrels. Dit zijn mensen die in aanleg behoorlijk flex zijn en graag meerdere richtingen uit bewegen waardoor ze met regelmaat verontwaardigde reacties oogsten. *Je moet focus hebben. Je bent te vaag.* Dwarrels hebben last van 'het systeem'. Ze hebben het gevoel er niet in te passen (in dat systeem). Ze worden doorgaans creatief (of vaag) genoemd. Voor jullie, dwarrels, is het vooral interessant om te merken dat de wereld aan je voeten ligt. Dat je, vanuit flexibilitieoptiek, eigenlijk een streepje voor hebt op de rest. *(Ja ... wie had dat gedacht?!)*

Dan is er nog een derde groep, namelijk de stuurders. Stuurders zijn mensen die richting (willen) geven aan flexibilisering. Voor hen is het vruchtbaar om de onderliggende mechanismen te kennen die aanzetten tot (a-)flexibiliteit en om inzicht te krijgen in de structuren die voorwaarde zijn om flexibiliteit te laten gedijen (bijvoorbeeld op de werkvloer). Daarnaast helpt dit boek bij het afscheid nemen van je eigen controlegerichtheid. Want, helaas lieve stuurder, controle en flexibiliteit zijn als olie en water, ze mengen niet.

Natuurlijk ben je gewoon wie je bent. Dwarrel, zoeker of stuurder daargelaten. Al die etiketjes! De mens waar ik overigens het liefst voor schrijf is de bijdrager (laatste etiketje, dit kan een dwarrel, zoeker of stuurder zijn).

Als je denkt zinvolle kritiek, toevoegingen, opmerkingen of voortbouwende ideeën te hebben (straks, nadat je alles aandachtig gelezen hebt), dan nodig ik je van harte uit om contact met mij op te nemen.

Deel 1

Overleven in het Flexibilitijdperk

Op elk moment
is het precies wat
het is: in verandering

Spinoza

1.1 'PLOEF' DEED DE ILLUSIE VAN ZEKERHEID

Aaaargh ... crisis!

Sinds het uitbreken van de mondiale (krediet)crisis in 2008 zijn veel van onze vermeende zekerheden ontmaskerd. Het begon met de ontdekking dat banken failliet kunnen gaan (wat?!). Vervolgens gingen we inzien dat pensioenfondsen geen 100 procent garantie kunnen geven, dat een vast contract helemaal niet zo vast is als het bedrijf waarvoor je werkt failliet gaat, dat een diploma (of zeg 25 jaar werkervaring) geen garantie geeft op een baan en dat huizenprijzen kunnen fluctueren (in plaats van alleen maar stijgen). Wat een grilligheid!

De crisis toont aan dat het leven een stuk minder controleerbaar is dan het doorgaans lijkt (of in ieder geval leek). Na jaren van verzuipende (nu ja, pootje badende) hypotheek, stijgende werkloosheid, bezuinigingen en lastenverzwaringen, gloort er wat licht aan de horizon. Maar het sentiment is gekeerd. De van oudsher zo vanzelfsprekende stabiliteit lijkt te zijn weggesijpeld. De samenleving voelt onvoorspelbaar aan. Ze is complex. De (technische) ontwikkelingen zijn moeilijk bij te benen, de hoeveelheid werk (per functie) neemt almaar toe en de prestatiedruk is groot.

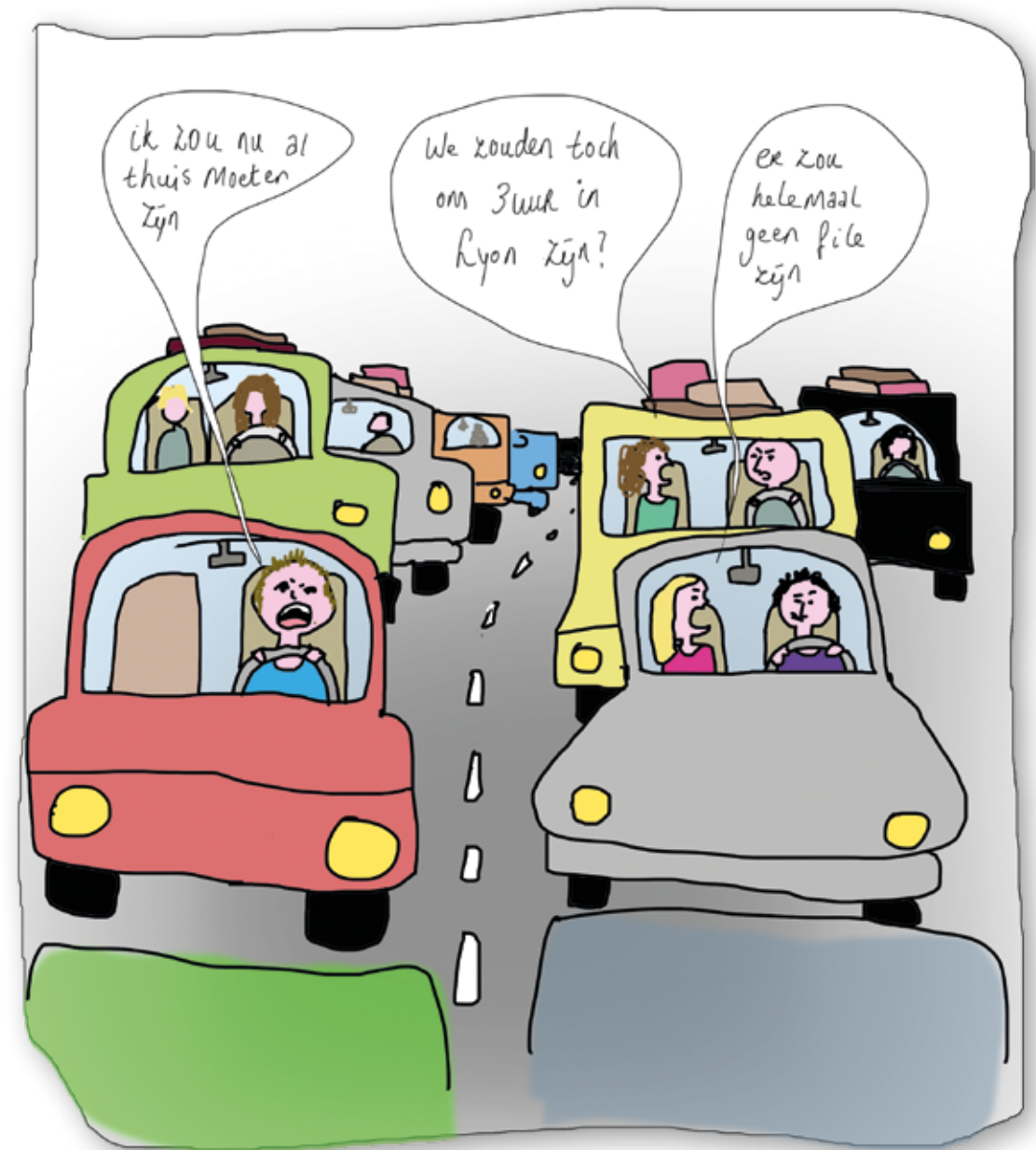
We leven in een vreemde, globale, interconnected, totaal niet te volgen, netwerk- en informatie-, big-data-, tech-, high-tech-, robo-tech-, alles-techsamenleving. Vol complexe systemen. Systemen die elkaar op ondoorzichtige wijze beïnvloeden en waar we met zijn allen afhankelijk van zijn. Het klinkt bijna eng! Spooky. Maar wees gerust, het is niet mijn ambitie om doemscenario's te creëren.

'Verandering is de enige constante.'

Dit is een uitspraak die tegenwoordig breed omarmd wordt en waar (de roep om) flexibilisering uit voortvloeit. Met verandering als enige constante heb je zo goed als nul zekerheid. Ja, de zekerheid dat alles onzeker is, die heb je. Toch zijn er nog zat zekerheden te benoemen in het leven, nietwaar? Zo word je elke dag wakker als dezelfde persoon en stroomt er altijd water uit de kraan (nooit eens wat anders). Elke dag poets je je tanden, gebruik je je spraakvermogen, was je je lichaam, doe je je kleren aan en uit, adem je in en uit, neem je eten en drinken tot je, poep je (meestal) en plas je (altijd). Grote kans dat je op de een of andere manier leert, werkt, zorgt, liefhebt en rekeningen betaalt.

Het leven is onzeker en veranderlijk maar toch worden we dagelijks geconfronteerd met legio zekerheden. Die dagelijkse zekerheden creëren de illusie dat alles zeker kan worden gesteld. Van toekomstdoelen tot spaargeld. En daar, waar die illusie van de zekerheid zich het diepst nestelt, verliezen wij onze flexibiliteit. We stellen ons in op scenario's gebaseerd op voorspellingen en berekeningen. Zodra die niet uitkomen zijn we snel verontwaardigd. Een vroege lente kan verworpen tot *'absurd weer! Veeeee te vroeg! Alles in de war!! Het wordt steeds gekker! Zie je wel?!!* Zomaar. En in no time.

Laten we dit de menselijke conditie noemen. We zijn nou eenmaal beestjes van de toekomst (en van de verontwaardiging). Dat we ideeën vormen van wat gaat komen, daar is geen ontkomen aan. De neiging om mentaal te blijven kleven, om vast te houden aan zagezegde *zouden-moeten-zijn-ideeën* (terwijl alles erop wijst dat het niet zo is), daar zijn wel remedies voor. En die remedies, lucky you!, vind je in dit boek.

Veroudering is niet
tegen te houden,
vernieuwing wel

Hans van Mierlo

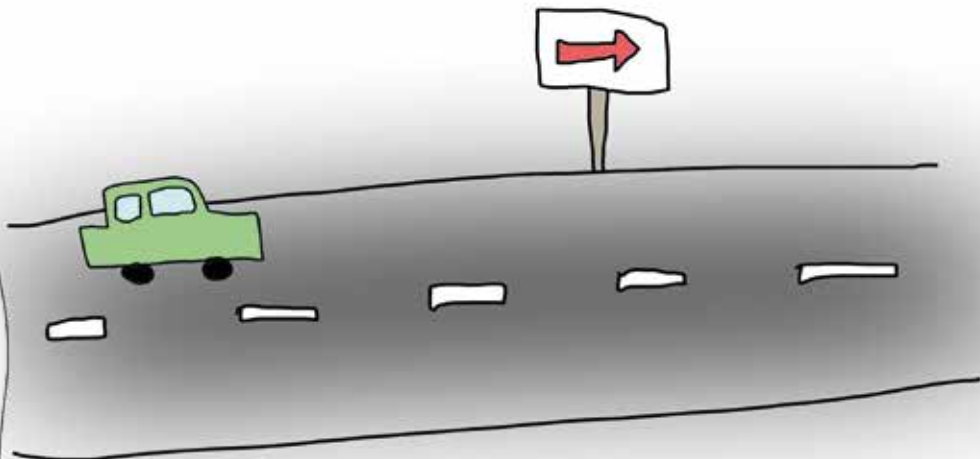

1.2 HET IS ZEKER WETEN ONZEKER

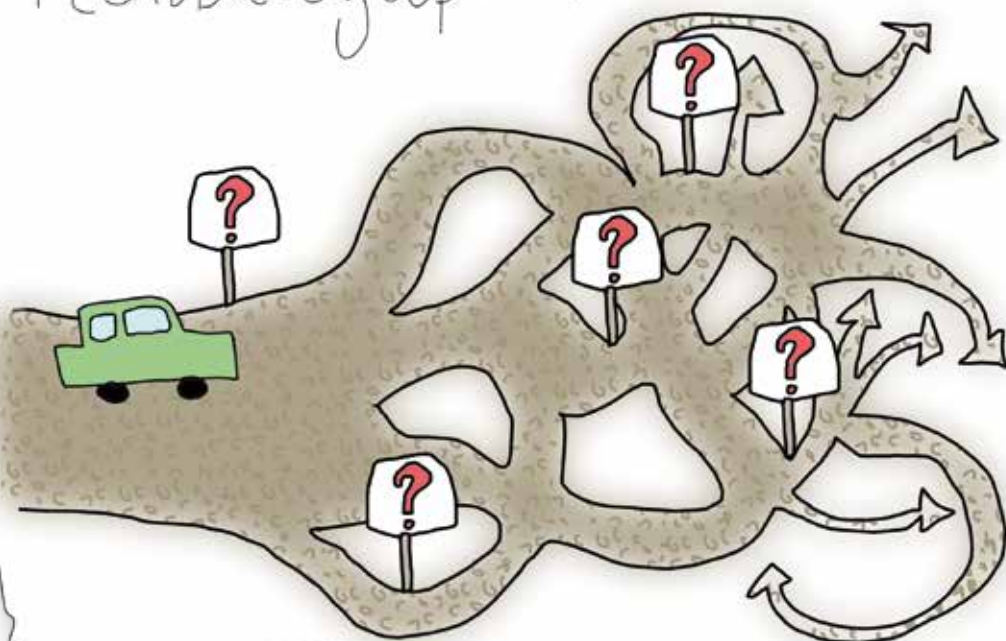
Onzekerheid biedt zekerheid

Flexibiliteit heb je nodig wanneer je iets gaat uitproberen. Een mooier woord voor uitproberen is innoveren. Innovatie betekent vernieuwing. Wanneer je iets nieuws verzint dan is het onmogelijk om met alle variabelen rekening te houden. De aanvliegroute voor het bewandelen van onontgonnen paden (vernieuwing) is wezenlijk anders dan die voor het rijden op geasfalteerde wegen. Het Flexibiliteitperk (de situatie waarin we vandaag de dag leven) is er één van onontgonnen paden. Oude kaders en structuren werken namelijk niet meer (per definitie). Het wordt steeds lastiger om vooropgezette, van succes verzekerde paden te bewandelen. De belofte van een zeker bestaan via een diploma en een vast contract zwakt af. Op het gebied van werk ontstaan steeds meer mengvormen. Nederland telt nu al bijna 800.000 zzp'ers. Het rigide onderscheid tussen werknemer en ondernemer is niet houdbaar. Mensen zijn in toenemende mate werknemer en ondernemer tegelijkertijd. Flexibele arbeid en projectmatig werk nemen een vlucht, vooral op het gebied van kenniswerken. Ik ontmoet steeds meer mensen die, net als ik, nergens 100 procent passen, die niet te definiëren zijn en die toch leven, werken, verdienen en uitgeven. Maar ook mensen met 'vast' werk ervaren de grilligheid van deze tijd. Taakomschrijvingen veranderen aan de lopende band en reorganisaties zijn aan de orde van de dag. Het functioneert niet (meer) om te denken vanuit het systeem, om ervan uit te gaan dat je automatisch zekerheid geboden krijgt (zolang je maar loyaal bent).

Stabiliteitdperk

Flexibiliteitdperk

Zekerheden dien je steeds meer zelf te creëren. Maar ja, hoe doe je dat?

Dit boek neemt de onzekerheid als vertrekpunt. We gaan haar niet bevechten of verbannen (wat vroeg of laat toch mislukt), nee, we gaan haar juist omarmen. Waarom? Omdat juist de onzekerheid grote zekerheid biedt. Paradoxaal genoeg. Want, zoals ik al stelde, het is zeker dat het onzeker is. Als wij dus strategieën hanteren die uitgaan van veranderlijkheid, onvoorspelbaarheid en variatie, dan leren we ons staande houden in situaties die we van tevoren niet goed in kunnen schatten.

Er is veel behoefte aan flexibiliteit. Organisaties gaan massaal over op het flexwerken. Je kan flexleasen, flexwonen, flexreizen, flexvanalles. Er is een heuse flextrend gaande. Die trend speelt zich af tegen de achtergrond van de welbekende vastigheid (vast inkomen, vaste lasten, vaste contracten, vastgoed en vastvanalles). Dit is een interessant spanningsveld. Flexdenken betekent niet alle vastigheid om zeep helpen. Het nastreven van zekerheden (vastigheid) zit in onze natuur. Flexdenken betekent dat je binnen je zekerheden ruimte inbouwt voor verandering. Wat een nuance! Om hem nog verder uit te bouwen kan ik hieraan toevoegen dat ieder persoon anders is en verschilt in behoefte (*nee, je meent het?*). De één wil het lekker flex, de ander lekker voorspelbaar. Haal eruit wat voor jou relevant, bruikbaar en toepasbaar is. Buig het om, verzin er iets bij, vlak het af, doe ermee wat je wilt. Bij dezen neem ik weer afscheid van de nuance omdat het niet lekker schrijft om telkens heen en weer te springen tussen de strekking van mijn verhaal en de honderden uitzonderingen die erop bestaan.

Ik ga dus lekker ongenuanceerd en een tikkeltje overdreven mijn ideeën neerkladden: *'niks is zeker, alle zekerheid is schijn'*. Flexdenken pur sang. De beste manier om je iets eigen maken is om je er (in eerste instantie) volledig aan over te geven. De nuance volgt vanzelf.

De solist beleeft zijn
spontaniteit in de
relatie met zijn
medespelers

Mans
Boutellier

1.3

PAS ALS DE SNAAR JUUST GESPANNEN IS KLINKT HET INSTRUMENT

Basiswoordenboekje

- Zekerdnken: vindt, presteer, controleer
- Flexdnken: creëer, leer, laat los
- Stabiliteitdperk: verzorgingsstaat zonder barsten. Systeem functioneert lekker. Veel vertrouwen. Weinig kanttekeningen. Gevoel van overzicht, zekerheid en controle. (anno toen, echoot na in het nu)
- Flexibiliteitdperk: verzorgingsstaat met barsten. Systeem functioneert niet lekker. Vertrouwen is gering. Onvrede is aanwezig. Men is aan het experimenteren. (anno nu)

Basis-idee

Alz ik so schreif dan bechreip je wad ik bedoell tog? Het kost je weinig tot geen extra moeite om de verkeerd gespele tekst goed te lezen. Toch gaan alle alarmbellen rinkelen: fout! Klopt niet! Interessant als je bedenkt dat